

УТВЕРЖДАЮ

Директор школы: *И. М. Омаров*

«13» 01 2020 г.

Ачыкъ дарс Анвар Гъажиев "Авузгъа бош акъ бабиш"

Оьтгерген
къумукъ тилден дарс
береген муаллим: Алиева З.К.

Анвар Гъажиев «Авузгъа бош акъ бабиш»

Гиришив сёз

Ёмакъ халкъ авуз яратывчулукъ асарланы арасында инг де кёп айтылагъанларыны бири. Кёбюсю ёмакълагъа уллулар да, гиччилер де бек иштагъланып тынглай. Халкъ ёмакълар йимик , адабият къайдалагъа гёре ярашдырылып янгы ёмакълар да чыгъа. Шолай ёмакълагъа адабият ёмакълар деп айтыла. Т.Бийболатовну, Къазияв Алини, А.Гъажиевни, Аتكъайны, А-В. Сулеймановну шиъру къайдада язылгъан ёмакълары бар. Бугюн биз сизге А.Гъажиевни шо къайдада язылгъан « Авузгъа бош акъ бабиш» деген ёмагъына гёре салынгъан гиччирек спектакль гёрсетежекбиз. Ортакъчылыкъ эте «Бюрлер» кружокну охувчулары.

Автор:

Бир болгъан , бир болмагъан,
Бир заман бир къарт болгъан,
Къарт десе де, нарт болгъан.
Къартны неси де болгъан,
Къызыл песи де болгъан,
Семиз-семиз малы да,
Солакъ-солакъ балы да,
Бавда иши де болгъан,
Абзар толуп уый жаны,
Бир бабиши де болгъан.
Бабиши бакъ-бакъ болгъан,
Бишлакъдай ап-акъ болгъан,
Къуйругъу къат-къат болгъан,
Авузгъа бош зат болгъан

Тюгюл буса, айтыгъыз.

Нечик жаза берейик?

Къаз:

Тюлкю, бёрю. Чагъанлар

Жан алып къачагъанлар,

Бабиш , къаз сиривлени

Якъ- якъгъа чачагъанлар.

Уйде Атай барда да

Къапуланы тюелер.

Эп буса уябызны

Сувутмагъа сюелер.

Тюлкюню гъар бир сёзю

Гъиллачини сёзю эди.

Къышда гюргюрню элтген

Шу тюлкю тап оьзю эди.

Бизин къыр душманланы

Къастын сындырма герек.

Буссагъат шу тюлкюню

Савлай сыдырма герек.

Тутма герек буланы

Болгъан чакъы кёп этип,

Къакъма герек тойларда

Терилерин теп этип.

Алгъышламагъа герек

Атай йимик сакъланы,

Къапасламагъа герек

Бабишдей сарсакъланы.

Бары да

Бир заманда да авузгъа бош акъ бабишге болмайыкъ.

Эртен гетсе сувлагъа,
Ахшам да къайтмай болгъан,
Эшитгенин , гёргенин
Айтмаса ятмай болгъан.
Гюнлени бир гюнюнде,
Язны ярыкъ гюнюнде,
Жанлагъа уя этме,
Агъач тарыкъ гюнюнде,
Ормангъа барма сююп,
Къызыл песин де гийип,
Ай балтасын да алып,
Артгъа итин де салып,
Онгарылгъан сонг Атай.
Абзардан бир айланып,
Къапу авузда токътай.
Чакъырып абзардагъы
Бары жанларын жыйып,

Къарт: Вёрегиз, сакъ болугъуз,
Мунда гъеч ким гелмесин,
Абзарда мен ёкълукъну
Иннал-инсан билмесин.

Бабиш: Билсе не бола экен?

Тавукъ: Булай къалсакъ

Пасат этер душманлар.

Хораз: Не этейик?

Гелигиз къарт Атайны

Артындан йибереийик!

Амма гечикдирмейик.

Тавукъ: Гъы салайыкъ, ким барсын?

Гюргюр: Ким онгайлы бу ишге?

Хораз: Юрюме де , учма да,

Юзме де бар гьюнери,

Тийишли буса сёзню

Тюзме де бар гьюнери.

Гюргюр: Ёлукъгъангъа тюз жавап берме!

Бабиш: Яманокъ тынч чы тюгюл

Бу сиз тапшурагъан иш,

Буса да, тапшургъан сонг

Барырман.

Тавукъ: Не яхшыдыр рази болгъаны. Яхшы ёлгъа бар. Ёлунг ёл блсун!

Хораз къычыра! Къаз тюрте бабишге. Ёлгъа тюшме ярай деп.

Бабиш: Къайдасан агъачлыкъ?(лавлай, лавлай юрюй, оьзенден юзюп чыгъа, уча, яшыл отлагъа гире, ач бола, ону муну ашама гирише)

Кирпи: Биш, бабиш, дай, дай бабиш,

Эти семиз май, бабиш,

Булай нечик чыкъгъансан,

Ёлунг къайсылай , бабиш?

Бабиш: Башгъа зат да этмейиен,

Оъзюм шулай гезеймен.

Агъач алмагъа гетген

Ессибизни излеймен.

Къошулуп ит де гетген,

Ол сама къайтып гелмей,

Абзар толгъан уый жанлар

Къоркъуп не этерин билмей

(Гёбюп кирпи базалай, тар тамагъын тазалай)

Кирпи: Уьюгюз йыракъдамы?

Ёлу къайда?

Бабиш: Ёкъ, къайдан бола йыракъ,

Туп-тувра бизин уыйге

Алып бара шу сокъмакъ.

(кирпи ни гёнгю кюлей ва булай айта)

Кирпи: Тегенк тон гийсем де,

Ёлунг гесип гелсем де,

Сырларынгны билсем де.

Намарт болма суймеймен

Ва насигъат сёйлеймен,

Сен барагъан бу тар ёл

Ачгёз жанлар кёп бар ер.

Сакъ бол, сабур юрек бол,

Вёре, сырынгны ачма,

Вөре , авузгъа бек бол.

Сырынг ичингде турса,

Рагъат болур кююгюз,

Сырынгны душман билсе,

Пасат болур уюгюз. (деп кирпи ёл гёрсете)

(тек бу сёзлер бабишни бир къулагъындан гирип биринден чыгъып гете)

Къоян: Гъей бабиш, бакъ-бакъ, бабиш,

Сюйкюмлю сют акъ бабиш,

Булай къайда барасан?

Токъта, бери бакъ, бабиш.

Бабиш: Барагъан ерим де ёкъ,

Оъзюм шулай гезеймен.

Агъач алмагъа гетген

Ессибизни излеймен.

Къошулуп ит де гетген,

Ол сама къайтып гелмей,

Абзар толгъан уй жанлар

Къоркъуп не этерин билмей.

Къоян (бир якъгъа тайып)

«Олай буса бизин иш

Болмагъан экен яман.

Пастанланы гемирме

Дюр экен арив заман»

Къоян: Уьюнг къайдадыр?

Бабиш: Муна шундан таба барсанг, бизин уйге барып къаласан.

Къоян: Ессингни гѳрмедим!

Юрюй-юрюй акъ бабиш

Бир къалынгъа етише,

Пар урагъан паравоз

Авазланы эшите.

Агъачлыкъда паравоз!

Бу не бек ажайып иш?

Гѳрмей къойман шону деп

Излеме башлай бабиш.

Къараса о да болгъан

Юхлайгъан Аювакъай.

Бабиш: Гѳзел агъачлыкъланы

Гѳрмекли уллу нарты,

Аювакъай, болмаймы

Юхунгну алды-арты.

(бугъар да тѳкмей-чачмай бары да затны айта)

Бабиш: Вай адаршай магъа

Бѳрю: Алгъасагъан онгмас.

Бабиш , аврувунг алайым,

Сенден къурбан болайым.

Юрегинг чеч, дертинг айт,

Тюз ёллагъа салайым!

Бабиш : арыгъан, йыламсырай туруп бугъар да айта)

Къып-къызыл песи булан,
Чокъмар юллеси булан,
Артында талгъыр ити,
Балтасы н, неси булан
Бир къартны излей эдим.
Бёрюакъай ,гёрген бусанг ,
Айтмагъынг гёзлей эдим.

Бёрю: Дёрт къойгъа дёртню къошса,

Билемен, сегиз бола.

Сизин якъда айрокъда,

Олар бек семиз бола.

Айтсана, арив бабиш,

Къарт сизин негиз бола?

Бабиш: Вагъ, бёрю, билмей эдим

Сенде шулай ой барны.

Нечик билдинг хари сен

Бизде сегиз къой барны?

Бёрю: (пыса, ичинден «ялгъангъа герти алдым»)

Тюзюн айтсам,

Сизин къойлар тюшюмде

Гёрюнген эди магъа.

Бабиш: Къарт бизин

Ессибиз уллу бавчу,

Абзарны, уый жанланы
Душманлардан сакълавчу.
Гөресен ол тас болгъан,
Излесем де табулмай.
Сен гөргенге ошайсан ,
Айтмасанг бир де болмай.

Бөрю: Бабиш , менден пайда ёкъ,
Сен аста гетсенг къолай,
Кантынгны Бөрюакъайдан
Ариде этсенг къолай.
Ессигизни тюзюн де ,
Гөрмегенмен песин де,
Эшитмегенмен ,гъатта,
Бу орамда сесин де.
Бар дейсен талгъыр ити,
Тогъуз тувралгъыр эти.
Негъакъ гелсе бутарлар.
Тез бол, бабиш, гет бабиш.
Олар мени тутарлар!

Бабиш: (бабиш ойлаша, сонг юрюй, юрюй адаша)

Гъали не этейим
Къарт Атай да табулмай?

Тюлкю: Гъей .бабиш, ойлу бабиш,
Акъ къувдай бойлу бабиш,

Къайдан къайда барасан,

Бу не къайгы бу не иш!

Бабиш:

Барагъан ерим де ёкъ

Оъзюм шулай гезеймен,

Агъач алмагъа гетген

Ессибизни излеймен.

Къошулуп ит де гетген,

Ол сама къайтып гелмей.

Абзар толгъан уй жанлар

Къоркъуп не этерин билмей.

Эпсиз бузукъ болажакъ

Булай буса артыбыз.

Сен сама гёрмедингми

Къызыл песли къартыбыз?

Тюлкю: Гёрдюм!

Бабиш: Къайда?

Тюлкю: Муна!

Автор:

Биргине бир акъ бабиш

Авзун кёп ачгъанлыкъдан,

Ичиндеги сырларын

Якъ-якъгъа чачгъанлыкъдан.

Уй жанланы къанлары

Чубуруп агъар эди,

Ессини абзар- ую

Бёттёбен багъар эди.

Тек къарт хантавлугъу ёкъ

Эпсиз сакъ гиши болгъан.

Душмангъа тузакъ къурмакъ

Гъар гюнлюк иши болгъан.

Къарт: Гъей тюлкюакъай, тюлкюакъай,

Бизге гелмейген эдинг

Нечик чыкъдынг сен булай?

Тюлкю: Гъей къарт, гъей жанлар,

Тюлкюакъай гъеч алдатмас,

Дуллу –дюнья айтса да,

Бир де ялгъан да айтмас.

Бармагъа чыкъгъан эдим

Оьзен артдагъы къолгъа.

Билмей тюшюп къалгъанман

Сизге элтеген ёлгъа.

Билесиз, мени сизге

Заралым тиймейгенни,

Тюлкюакъай уый жанланы

Ашама суймейгенни.

Хораз: Бас кёрюкню. !-деп гёз кыса хораз къазгъа.

Къарт: Тюлкю айтгъан тюз буса,

Биз ону йиберейик,